

โครงการวิจัยเรื่อง “การคัดกรองข้อมูลข่าวสารเพื่อพัฒนาทัศนคติในการวิพากษ์วิจารณ์ โดยใช้กระบวนการกลุ่ม ระยะที่ 2 และ 3” ดำเนินการระหว่างเดือนเมษายน 2544 ถึง เดือนกันยายน 2545 มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรูปแบบในการคัดกรองข้อมูลข่าวสารเพื่อพัฒนาทัศนคติในการวิพากษ์วิจารณ์ โดยใช้ 1) กระบวนการกลุ่ม 2) ศึกษาระดับความเปลี่ยนแปลงด้านความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของกลุ่ม 3) ผลกระทบที่เกิดขึ้น และปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking) 4) ศึกษากระบวนการและผลที่เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ในการคัดกรองข้อมูลข่าวสารเพื่อเสริมสร้างทักษะและความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้แก่ นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมี 5 กลุ่ม คือ ครู นักเรียน ผู้ปกครอง แม่บ้าน และผู้ใช้แรงงาน ดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เป็นการวิจัยร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ศึกษาในพื้นที่ชุมชนวัดจันทร์ตะวันตก ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีกิจกรรมวิจัย 6 กิจกรรม คือ 1) การศึกษาดูงาน 2) การอบรมประชุมสัมมนาทางวิชาการ 3) การให้ความรู้แบบกลุ่มย่อย 4) กระบวนการคัดสรรเรื่องเพื่อฝึกคิด 5) กระบวนการฝึกคิดอย่างมีวิจารณญาณ 6) กระบวนการจัดทำหลักสูตรเสริมระบบคิด ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายมีพฤติกรรมในการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อบุคคลทั้งภายในและภายนอกชุมชน แต่จะเชื่อบุคคลในชุมชนมากกว่า ระดับการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนการทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมทั้ง 6 แบบ อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำถึงปานกลางทุกกลุ่ม ยกเว้นกลุ่มครูซึ่งอยู่ในระดับดี หลังจากการทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมพัฒนาระบบคิดอย่างมีวิจารณญาณตามทฤษฎี “คิดเป็น” พบว่าระดับความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ส่งผลกระทบต่อชุมชนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว 2 ประการ คือ 1) กลไกที่เอื้อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสารกันอย่างต่อเนื่อง 2) เกิดจากฐานการเรียนรู้และเกิดกระบวนการเรียนรู้ขึ้นในชุมชนที่ได้รับความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา โรงเรียน และชุมชน

2. ผลจากการใช้กระบวนการกลุ่มพัฒนาระบบคิดให้กับชุมชน พบว่ากระบวนการกลุ่มในชุมชนวัดจันทร์ตะวันตกเกิดขึ้นภายใต้ปัจจัยเงื่อนไข 7 ประการ คือ 1) โอกาสและเวทีที่เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน 2) กระบวนการเรียนรู้และกระบวนการตัดสินใจร่วมกัน 3) ลักษณะของความเป็นผู้นำและภาวะผู้นำ 4) เครื่องมือ / วิธีการติดต่อสื่อสาร 5) ความรู้สึกนึกคิดของประชาชนในเรื่องระบบคิดแบบพึ่งตนเองและการมีส่วนร่วม 6) กิจกรรมที่ทำงานร่วมกันโดยใช้กระบวนการกลุ่ม 7) ความสามัคคีและความร่วมมือกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ปัจจัยเงื่อนไขทั้ง 7 ประการส่งผลให้เกิดการแปลงรูปทางความคิด (Transformation Think) เปลี่ยนแปลงวิธีคิด เกิดการตั้งคำถามและแสดงความคิดเห็นที่หลากหลายลุ่มลึก ผ่านกระบวนการกลั่นกรองพิจารณาพื้นฐานของข้อมูล 3 ด้าน ตามทฤษฎี “คิดเป็น” จนได้ข้อสรุปของกระบวนการคิดและการตัดสินใจอันสามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาที่ถูกต้องเหมาะสม